

A

MAGYAR-ZSIDÓ KÉRDÉS

JOGI, TÁRSADALMI S NEMZETISÉGI SZEMPONTBÓL

„AMICUS CICERO, AMICUS PLATO
SED MAGIS AMICA VERITAS. ”

A FORDÍTÁS S UTÁNNYOMÁS JOGA
FENTARTATIK.

Ára 40 kr.

Nemzet-társadalmi dolgaink fejtegetésének átvételétől a napi sajtó tartózkodásra
kéretik.

A SZERZŐ.

BUDAPEST, 1882.
NYOM. NEUWALD ILLÉS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
Rostély-utca 13.

„Fiat justitia aut pereat mundus.“

Nem Mózes hitvallásbeli az, ki itt szót emel, azon napirendre hozott s elmérgesedni hajlandó kérdésben, melyet zsidó kérdésnek neveznek, tehát nem beszél itt „Cicero pro domo sua,” hanem a keresztény vallás szent elveiből kiinduló igaz keresztény, keresztényi béke szeretettel s emberbaráti indulattal fordul úgy saját vallásbeli, mint Mózes hitvallású felebarátihoz, kérve egyenként s egyetemlegesen mindnyájokat, hogy a feníorgó vitás kérdésekben, ne a felbőszült indulatok hevével, de a tisztesség határai közt keresztényi s emberbaráti békülékeny szellemben igazság szerint járjunk el.

Ezek előrebocsátása után vizályos kérdéseink meg-bírálásánál tárgyilagos részrehajlatlansággal nézzük a dolgokat közelebbről jogi, társadalmi s nemzeti-ségi szempontból, helyesen cselekszünk-e? Midőn a szenvedélyeknek már-már magasra csapkodó hullámai közt minden bajaink okául izraelita felebarátinkat állítjuk oda bűnbaknak.

I.

Igaza van mindenkinek, ha utálat s megvetéssel illeti a gyilkosságot, s ha a gyilkosokat a törvény üldözőbe veszi ez csak kötelességet teljesít; de igazságo-san cselekszünk-e mi, ha a gyilkosok iránt táplált megvetést átvisszük ezek rokonaira s másokra sokakra? És ha az eszlári esetnél gyilkosság forog fenn és

a gyilkosságot csakugyan zsidók követték volna el, lielyes-e? Eszélyes dolog-e a gyilkosságot érő gyűlöletünket s megvetésünket az összes zsidóságra átvinni? jót, rosszat összekeverni, bűnösnek kiáltani ki valamennyit s ez úton az ország lakói közt gyűlölséget szítani, ellenségeskedést előidézni?”

Ha fiatal lángésszel felgyújtjuk a nem éppen erős szerkezetűnek mondható házat s porrá égetjük, módunkban áll-e szebb alakban, erősebb szerkezetben azt újból felépíteni?

A politikai gyújtogatások gyakran igen keserű utóizt hagynak maguk után, ha a romok közül más alakot nyert új épület emelkedik is ki, tán még szebb külsővel, de gyarlóbb belértékkel; azért cselekedeteinknél egy kissé több higgadtságot gyakorolnunk éppen nem árt.

Különben is „dato non concessio”, hogy abban az eszlári dologban a legkissebb hajszálig minden úgy történt volna, amint az történetnek lenni állítatik, szabad-e nyilvánosan bírói ítélet elé vágnunk s a közönségben per fas et nefas olyan meggyőződést érlelni, melylyel a bírói ítéletet mintegy anticipáljuk s ezen előlegesen érlelt közvélemény által, a csak később lehetségessé vált bírói ítélet hozatalra már is pressiót gyakorolnunk?

Ha a nyilvánosság útján a közvéleményt ilyen módon befolyásolni szabad, ha nyilvánosan pellengérré állítjuk Pétert Pált s a törvény jogába vágva, mielőtt ez hallatta volna szavát, bár kit is, ha még vádlott volna is az illető, mi nyilvánosan a világ színe előtt gyilkosnak kiáltunk ki és ezt törvényszerűen megtenni szabad, akkor a vagyon lopás micsoda bűn lehet? Igen is az anyagi vagyon lopás tán még se eshetik oly súlyos beszámítás alá, mint az erkölcsi rablás.

És pedig mit cselekszünk mi tulajdonkép akkor

midőn Pétert Pált a világ hallatára bírói ítélet előtt tolvajnak, gyilkosnak stb. nyilatkoztatjuk ki? sem többet, sem kevesebbet mint egy kis erkölcsi rablást követtünk el; mert hát azt az embert, ki felett még a bíró sem képes a bűnös szót kimondani, a kinek kezei közt pedig a cselekmény egymásba fűződő szálai együtt láthatók, mi könnyű lelkiismerettel gyilkosnak kiáltjuk ki; s ki meri azt állítani, hogy az az erkölcsi rablás; melyet így egy emberen elkövetünk kisebb büntény az anyagi érték vagyon lopásnál. Vagy igen ott, hol a tiszta becsület érték fogalma az emberek lelkéből kiveszett s az érdekviszonyok összekuszált eszmezavara szab irányt, a cselekedetek szabadosságának.

Nem az eszlári eset glorificálására emelünk mi szót, de a jogérzet tiszteletének, melyet még az ellenségben sem szabad elnyomni, óhajtunk itt kifejezést adni.

A mi bírónak, törvénynek jogában áll, vádlottat bűnösnek nyilvánítani s elvenni tőle azt a mi legdrágább, a polgári becsületet, ahoz nekünk publicumnak hozzányúlni nem szabad s annak ki felett még a bíró se törhet pálczát, becsületét elgázolni, egész életére erkölcsileg képtelenné tenni, tán még se egészen humánus eljárás.

A törvényhozásnak tehát arról kell gondoskodni, hogy a bírói jog körébe vágó dolgok előre való tárgyalgatása, melyekről a fátyolt ellebbentem, csak ő a hivatott közeg megszűnjék s vádlott a nyilvános pelengezéstől megóvassék, különben is legtöbb esetben az ügyek állásának kárára igen, de hasznára alig lehet az az előre való kikürtölése.

Mi jogon nyulunk pedig mi, egy bűneset alkalmából, valamennyi izraelita becsületéhez?

Midőn így bírói ítéletet megelőzve akár egyeseket, akár sokakat, vagy ép egy egész hitfelekezetet becstele-

nítünk meg, még akkor is, ha tökéletesen felderítettnek látszó dolgok előadásával foglalkozunk a legveszélyesebb erkölcsi fosztogatók gyanánt tüntetjük fel magunkat; hát ha mégis szenvedélyes elragadtatásunkban egy és más hamis information alapuló dolgokat is világgá bocsájtunk?

Számtalan példák igazolják, hogy még a jogilag megállapított ténykörülmenyekből kifolyó bírói ítélet is megtévedhet és meg is tévedt már sokszor, midőn egy teljesen büntelen embert sújtott ítéletével; a mikoron azután annak, kitől nemcsak szabadságát, de polgári becsületét is elvette, még az államra nézve is nehéz feladat volt, büntelen szenvedéseieért kártalanítást nyújtani.

Angliában 1879-ben egy egyént bocsátottak szabadon, ki gyilkossági büntett miatt elítélve, börtön büntetésének már nagyobb részét 8 évet kiszervedett s ekkor került ki a gyilkos tett elkövetője; az állam hatalomnak ez esetben arról kelle gondoskodnia, miként kártalanítsa a büntelen szenvedőt, s általában reperálható e a törvény s megtévedt bírói ítélet nyilván vallott kudarcza?

Németországban egy ugyan e féle eset folytán az állam közegek az iránt folytattak tárgyalásokat, milyen reperatióra lehet képes az állam egy büntelenül szenvedő irányában?

Nyitramegyében ugyan csak az esett meg, hogy a büntelenül elítélt ember már több évig kínlódott a börtön fenekén, midőn a büntetett bűnös cselekvény elkövetője megkerült, s valljon nincs-e még mindnyájunk emlékében az Balog Kati-féle bécsi eset, melynél a büntelen elítélt 4 évig szenvedett börtönében, mikor a gyilkosság elkövetője kikerült.

Ha pedig az államra nézve nehéz, sőt lehetetlen a megtévedt bírói ítélet folytán büntelenül szenvedőt nemcsak szenvedéseieért, de erkölcsi, anyagi kára s életéből

kirabolt ideje fejében megfelelő kárpótlás és reparációban részesíteni, micsoda kárpótlást vagyunk képesek nyújtani mi? kik hívatlanul, az igazság nevében bárkit is becsületéből kifosztani, a törvény és bírói ítélet megejtésén kívül, erkölcsileg, társadalmilag tönkre tenni, megsemmisíteni elég lelketlenek vagyunk Í

Ez volna-e az igazság, a humanitás, a keresztényi elvek feladata?

Valóban nagyon vakmerő játékot űzünk a becsület dolgával.

Avagy pedig már magunk is oly kevésre becsüljük a becsületet, hogy ezt utón, útfélen bepizskolni szabad? pizskolunk másokat, pizskoljuk egymást, szítjuk az ellenségeskedést, valójában ez sem eszélyes, sem hazafias munkának nem mondható.

Van-e szükség arra, hogy egy bűnügynél, ha még oly nagy fontosságú volna is az, melynek felderítésére a törvényszék a hivatott törvényes közeg – oly társadalmi kérdéseket feszegezzünk, melyekben a szenvedélytől ment tiszta igazság világánál a keresztény magyar elem maradna a vesztes fél? Vagy talán mikor az eset alkalmából sok helyütt a polgári jogok egyszerű megvonásának kérdése napirendre tűzetik, nem vesszük-e észre, hogy ily kényes természetű kérdés felvetésével – midőn a zsidóság lehetetlenítése van szóban, nem csak a hazai s nemzeti ügynek hasznára nem vagyunk, mert a zsidóság még azon jelentékeny részét is, mely a magyar nemzetiségnek nem csekély számú értelmi tényezőjét képezi, méltó idegenkedéssel és keserűséggel töltjük el, mely pedig ezt csakugyan nem érdemelte meg; – hanem a társadalmi zavarokon túl oly veszélyes politikai ingerentiákkal játszunk, melyek a háttérben leselkedő faj-s államellenes tábor kezébe két élő fegyvert szolgáltatnak. Hi-

szen az emancipált zsidóság nem erőszakolta ki a magyar nemzet kezéből polgári jogait, ország világ előtt, szabad akaratból, önként ruházta fel őket azzal a nemzet törvényhozása és hát nem tudta volna a nemzet mit cselekszik akkor, midőn ezt tette? A mit egyesnek saját kára nélkül tenni nem lehet, önmagával örökös contradícióban élni, azt egy nemzetnek megcselekedni bűn, valóságos veszedelem; a kik pedig ezen a réven akarják a magyar ügyek javítását munkálni, sem többet sem kevesebbet nem cselekesznek, mint tudva, nem tudva, ellenségeink kezére dolgoznak; még tudva, akarva se lehetne gonoszabb munkát végezni, mint végeznünk akkor, midőn jó magyarokul a haza polgárai közt konkolyt hintünk, ellenségeskedést szítunk; ha egy nemzetnek békés munkára van szüksége, úgy a magyar az legelső sorban.

Még politikai indokok sem igazolhatnák tehát a különböző népfaj vagy vallásfelekezetek úgy is gyenge lábbon álló békéjét bármi okból – ha még rituális gyilkosság volna is az, áldozatul dobni s a nép vak szenvedélyét eszközül használva, elérhetetlen célokért sokat, tán mindent kockáztatni; legjobb lesz a törvényt hagyni a maga útján haladni; társadalmi kérdéseink körül pedig ne az indulatok hevével, de komoly higgadsággal járjunk el.

Rituális gyilkosságról lévén szó – ha így nevezük azt, a mi egyes rajongótól kitelhetik, de vallási elveket tán még se képezhet, mihez theologiai bizonyítgatás se szükséges – hát ilyen rituális gyilkosságot követett el néhány év előtt az a vásárhelyi keresztény ember, ki saját édes hát ölte le s áldozta fel az Istennek, az urnák az ő parancsolatából és mégse jutott eszébe se zsidónak, se

másnak az egész kereszténységet a keresztény vallás elvein alapuló rituális gyilkosságért megtámadni s ez által az egész kereszténységet solidaris tiltakozásra provocálni. Ha mi nem provocáljuk a zsidóság ellen szórt egyetemleges vádjainkkal a solidaritást s nem iparkodunk azt bizonyítani, hogy valláselvünk helyesli a gyilkosságot, ők is békében hagyták volna a bűnösök dolgát, de mi minden áron vállalásveikre törekedtünk rákenni a piszkot, a mi egyes rajongó bűne lehet, de nem az egészé s ők ezen a minden áron féle valamennyire, az egészre való rábizonyítás munkájának igen természetes következménye folytán abba a kényszer helyzetbe jutottak, a hová egyetemleges támadásainkkal tulajdonképp mi kergettük őket.

Míg a vásárhelyi nazareus keresztény ember édes fiát gyilkolta le, hogy az Istennek az ártatlan vér kiontassal engesztelő áldozatot mutasson be, addig ugyanannak a keresztény felekezetnek más tagjai még csak arra se bírhatók rá, hogy fegyvert vennének kezükbe, nehogy gyilkosságot kövessenek el, melyet a vallás elve tilt; ekként látjuk egy ugyanazon vallásfelekezetnek különböző egyedeit vallási életük kedély világában egymástól nem csak igen távol eső divergenciák közt tévelyegni, hanem éppen ellentétes állásponton szemléljük őket elhelyezkedve.

Lehetnek tehát a zsidóság között is többen, kik vallási, társadalmi bűnökkel vádolhatók, lehetnek az eszlári esetben is vétkesek többen, de azért az egész zsidóságot kell e vádolnunk s valamennyire a harag szeretlen kitérésait zúdítanunk?

Ritka eset, hogy zsidó ember gyilkosságot követ el; keresztény felebarátainknál a legiszonyúbb gyilkosságok rémtetteivel találkozunk naponta, ezektől hemzsegek a

napi hírek hasábjai, ne háborodjunk fel az igazság halatára, de iparkodjunk bűneinkből magunkat kigyógyítani. Sőt mást mondok; melyik nemzet az, mely annyi kígyót táplál saját maga fajából kebelén mint a magyar? Bizony, bizony, nagyon rosz munka az az egymás ellen megindult politiko-társadalmi czívódás.

Hacsak a zsidóság hibái volnának azok, melyek a haza sorsát nehezítik, magunk pedig mindnyájan polgári erényekben fényeskedő hazafiak volnának, s nem volna közöttünk mézes-mázos üres beszédekben gazdag, de tettekben szegény sokaság, nem volnánk csupán haszonért élő lélekkufárok s nagyszámú Görgei Arthurok, hanem volnánk mindnyájan iparkodó, szorgalmas, értelmes, munkás, egymásért élő összetartó nemzet, a minthogy ilyenek zsidó polgártársaink, akkor bizony egynéhány elvetemedett bűnös zsidó nagyon kevés ártalmára lehetne a magyar nemzetnek.

Nem vagyunk tehát igazunkban, a mint ezt az eddig mondottakból megérthetjük, jogi szempontból az összes zsidóság ellen intézni támadásainkat; de politikai indokoknál fogva sem helyeselhető, sőt ép nagymérvű eszélytelenséget zár magában az eféle politiko-társadalmi kérdésnek a szenvedélyek harczában való elmérgesítése.

De társadalmi úgymint nemzetiségi érdekek is, mint ez az alább mondandókból ki fog tűnni, mindenféle vallási vagy nemzetiségi viszálynak egyiránt háttározottan ellene szóllanak.

II.

Ha izraelita felebarátinkkal való összekoczczanásunk közepette a méltányosság s igazságérzet vezérelnek bennünket, megtaláljuk bajaink okait saját magunkban.

Solidaritást vetünk zsidó polgártársaink szemére és azt bűnül rójjuk fel nekik. Na hisz nem vall solidaritást a magyar s e tekintetben csaknem példátlanul áll magában: más népfajok összetartozásuknak mindenben élénk jelét adják, egymást támogatják, egymás támogatásában, egymás által erősödnek egészségben: egyesek ügyét felkarolja az összeség, nem engedi elveszni az egyest, törekvéseiben, életcéljaiban elősegíti, élénk részt vesz ügyének támogatásában, így tapasztaljuk ezt minden népfajnál, a németnél, szerbnél, a haza határain túl más népeknél, a magyarnál e solidaritás nincs meg, szolidaritást mi nem vallunk, mint más nemzet p. a swéciai is „un pour tous tous pour un,” hanem gyakoroljuk e helyett százados bűneinket, egymást rongáljuk, pusztítjuk, az összetartozás érzete nem fűz össze bennünket, hanem a visszavonás ördöge pusztítja fajunkat; szomszéd szomszédja, rokon rokona, testvér testvére romlására tör; nem ezt kell-e fájdalommal a magyar faj sociális életében tapasztalnunk? és ha már egymás iránt a magyar ilyen pusztító erkölcsök gyakorlatában ékeskedik, miért viseltetnék a solidaritást valló, egymást támogató, egymásból egymás által erősödő izraeliták iránt valami különös másféle szeretetrevalósággal?

Szemünk láttára pusztul az ország keresztény lakossága; Magyarország s mi a legnagyobb közönyvel nézzük ezt, a kivándorlóknak koldusbotot adunk közökbe s mi rá érünk ezek mellett vigadozni vendégeskedni, nemhogy solidaris munkára éreznénk magunkat

indíttatva, pedig a statistika megdöbbenően elszomorító képet tár elénk; 1870-től 1880-ig, egy tized alatt 23% vagyis 748,000, évenként 74 ezernyi roppant szám pusztult el csak az őstermeléssel foglalkozók sorai közül s mit tettünk mi ezen pusztulás meggátlására? azt mondjuk, zsidó felebarátaink ezalatt szaporodtak, meg is haragszunk érte, mert ők soldiarításak, midőn mi se solidaritással, se másképp nem vetünk gátat pusztulásunknak.

Hát az a 650 ezer zsidó okozná ezt a roppant pusztítást a mivel mi őket vádoljuk? és mi 14 millió nem érnénk fel a fél milliót alig haladó számmal? Tán mégis inkább más közgazdászati beteges állapotokban volnának bajaink okai feltalálhatók?

De ha mi azok felfedezése s megjavítására nem érünk rá, hanem zsidó felebarátainkkal összemaradodni, szép és könnyebb dolognak tartjuk, s náluk keressük a hibát.

Közegészségi állapotaink is elijesztő képét nyújtják a pusztulásnak.

Míg Párizs, Londonnál 20-21 halandóságot látunk addig nálunk 30-40-50-60-ig emelkedik a halandóság 1000 után; de segíteni a bajon nem tudunk.

Valójában komoly gondolkozásba ejthetnének pusztulásunk okai, s midőn önmagunknak volna oly mérvű solidaritás gyakorlatára szükségünk, hogy még a bűnöst is megmentsek s ennek megjavításával is a nemzettest gyarapítását munkáljuk, ugyanakkor időt pazarlólag mások solidaritásában nem kellene bünt keresnünk.

Itt van az a nagy lapis offensiois, hogy a mi nagy hibánkat se fölismerni nem tudjuk, se azokból kigyógyulni nem akarunk, hanem a saját fogyatkozásainkból eredő bajaink s pusztulásunk okait Mózes hitvallású polgároknál keressük.

Ez a mi átkunk kedves jó magyar véreim, hogy

másoknál tapasztalt jó tulajdonságokat kigúnyolunk, azokból bünt csinálunk, hogy magunk hibáit az ő bűneikkel takargassuk; mert hát ők boldogulnak, gyarapodnak azon tulajdonságaiknál fogva, mi meg azok hiányában pusztulunk el.

Hát nem szolgálhatna jó például a magyarra nézve, midőn tapasztalja, hogy a sorslátogatott, szerencsétlen izraelitát pártolása alá veszi valamennyi és felsegíti, teszi-e ezt a magyar saját vérével? ez volna a solidaritás érzetéből kifolyó kötelesség, miáltal gyarapszik egyes népfaj az ő egészében.

De a mit a keresztény magyar nem tesz meg saját véreivel, hogy előre segítené, megteszi azt a zsidó-felebarát; hogy a keresztény magyartól elutasított magyart, zsidó ember pártfogása alá veszi s előre segíti dolgában, számtalan példák bizonyítják.

Illik-e, helyes dolog-e tehát, izraelita felebarátink szemére lobbantott szolidaritást bűnül róni fel, ezért gyűlölséget szítani? holott ebben mindnyájunk által kövendő legszükségesebb erényt lehet csak felfedezni.

Ne róljuk fel tehát bűnül a szolidaritást se németnek, se izraelitának, hanem tanuljuk el inkább s gyakoroljuk egymás iránt minél nagyobb mértékben, akkor nem lesz okunk abban bünt látni s gyarapodni fog általa a magyar elem is, ha pedig;

A takarékossgot is ehhez vesszük; mert hát a takarékossg is a zsidóság egyik legnagyobb bűne, és ha ebből nagy a bűnből is magyar népünk mentől nagyobb mértékben iparkodik elsajátítani a bünt, akkor kevesebb magyar család fog elpusztulni.

Ne költsünk 5 frtot ott hol 50 kr. is elég és ha zsidó felebarátunk megérheti az eléggel, mért ne érhetné meg azzal a keresztény magyar ember is, már a nemet is jobban megéri az eléggel, de a magyar kereszténynek

több kell az elégnél, t. i. eszem iszomból, derűre borúra való vigasságból, mulatságból s több afféle erkölcsökből, melyek az észt borba temetik, a vagyont pedig adósságra verik. (Egyszer mindenkorra tisztelet a kivételeknek.)

Ha pedig a mi jó keresztény népünk az eféle kereszténytelen erkölcsökkel ékeskedik és a zsidó korcsmároshoz jár, – a mint már ez falu helyen szokás – vigadozni, jó kedvet keresni borban pálinkában s az elégnél többet élvezni, csak nem kívánhatjuk tán, hogy a korcsmáros a nála vigadozó keresztény embert az ő szépséges szép szeméért traktálgassa? mikor ez magának oly széles jó kedvet csinál, hogy még az utca szélénben is alig tud megférni, avagy pedig a zsidó ember dajkáskodjék felette, hogy érje be az eléggel?

Hát az eféle erényekből származó következményeket is a zsidó bűnének kell tulajdonítani és az ő fejére hárítani az elpusztult keresztény ember nyomorúságát? Hiszen a legtöbb esetben a zsidó ember kuczorgott, vékonyan éldegélt, még a takarékoságon belől is takarékoskodott, míg amannak az elégnél több is kevés volt, és széles jó kedvében tört, zúzott, vitézül verték be egymás fejét, csakhogy a multság annál teljesebb legyen; mert hát a magyar ember ezt tartja mulatságnak, úgy mulat ő ha vagyont pazarol, s egymás fejét beveri csupa mulatságból! Az, ki az elégen felül is túl nem hevíti magát, nem is magyar ember! Hátha a magyarság eszményképét az eféle dárídókban helyezzük, mi bűne van abban a zsidó embernek, hogy ő ismeretes takarékosága mellett gyarapszik vagyonban jólétben, a tékozlók pedig pusztulnak emberben vagyonban?

A nagymérvű halandóságnál is az eféle erényeknek elég kiváló részök van, mert míg az egyik rész a rendetlen, mértéktelen élet folytán idő előtt a túl bőségre fullad belé, addig a másik pedig, nem jelentéktelen rész

az elcsigázó munka mellett elégtelen, rossz táplálkozás miatt pusztul el ideje korán.

En még részeg zsidót nem láttam, mondják, hogy akad az is, ritka lehet az, mint a fehér holló (kivéve tán az erkölcsösödő újabb nemzedék)! Hát ez is bűn a zsidó embernél, hogy ő nem temeti borba pálinkába az észet? hanem él szerényen, mértékletesen, takarékosan bizony édes jó magyar véreim „sic itur ad astra. „

Hát ki gátol bennünket abban, hogy ne legyünk szerények, mértékletesek, takarékosok, hisz látjuk a példát, miért nem gyakoroljuk azt, miért nézzük bűnnek az erényt, a bűnt pedig erénynek?

Ha a zsidó ember az ó zugiskoláiból hozza magával az életbe a mértékletesség és takarékoság példány képeit, mi pedig a mi jó iskoláinkból egyéb jó erkölcsseinkkel együtt a pazarlás virtusát hozzuk ki az életbe, akkor jobb lenne nekünk azokba a zsidó zugiskolákba járni, mértékletességet tanulni és ha már se apáink se tanítóink nem tudják fejünkbe verni a mértékletesség és takarékoság hasznát, az elégnél többféle vigasságnak pedig fajunkat pusztító kárát, akkor tán az se ártana még, ha valamely zsidó szatócshoz járnánk el correpetitióra, hogy ez adjon leczkét ebből az életre való legszükségesebb két tudományból.

Ösmerd meg ten magad, „Nosee te ipsum” ez a bölcsességnek legelső” sarkköve, ha mi magunkat mindég s csupán csak szeretetre való dicséretekkel halmozzuk el, hogy milyen józan igazság szerető stb

.....
 nép vagyunk, s a sok öndicséretbe bele se fáradva nem gondoljuk meg, hogy az a „propria laus sordet” akkor bizony hibáinkról (a melyek mégis tán lehetnek, amint,

hogy minden egyednek, népnek vannak is) nagyon könnyen megfelelkezhetünk s akkor az öndicséretnek kevés hasznát vehetjük, a hibáinkról való megfelelkezésnek pedig felette nagy kárát valljuk, mert elvégre hibáinkat is elkezdjük erény ékül tekinteni, pedig hát még is lehetnek a magyar nemzetnek is olyan hibái melyeknél fogva a vele lakó népfajok egyike se viseltetik iránta valami különös szeretetre valósággal, ellenben azt vetik szemünkre, hogy önmagunkba vagyunk szerelmesek már t. i. tulajdonságainkba, hanem hogy egymást azért még se szeretjük, de folytonos czívódásban élünk egymás közt is, jó lenne ezt figyelembe venni s több gondot fordítani hibáink felkutatására, hogy azokon javíthassunk is valahára, mert hát önhibáink felismerése feljavulás; s nagyon nagy ideje, hogy a velünk együtt lakó népfajokkal megértessük magunkat, vagyis megértsük egymást és az ellenséges indulatokat barátságos érzelmekkel cseréljük ki.

Felfuvalkodottságot, döllyfösséget, magyar gögös séget vagdosnak fejünkhöz utón útfélen a velünk lakó idegen ajkú népfajok, Bécsről nem szólunk, a hol az ungarische Glóbusról bizonyos megvetéssel emlékeznek meg, de Németországban s a körül lakó népeknél is gyakran felhangzik, der rohe Ungar stb. efféle, hozzánk vágott ékes epitheton. Valami tán mégis lesz a dologban, ha már mindnyájan efféle hibákat vetnek szemünkre s ezeket a tulajdonságokat épen séggel nem szeretik bennünk, és mert senki se mondhatja el magáról, hogy „elég ő magának” s nincs szüksége senkire, és mert a magyar nemzetnek tán mégis nagyobb szüksége lehet mások barátságára mint akár a németnek vagy muszkának, tanácsos lenne olyan sajátságainkkal, melyek miatt mások ellenszenves indu-

latait vonjuk magunkra leszámolni, mert hát csekélyebb számunknál fogva is inkább a népek barátságos hajlamait kell megszereznünk, mintsem folytonosan ellenséges indulatok harcza ellen küzdenünk. Tény, hogy a czimek özönével felczifrálkodva, üres fülcsiklandó hangok édes gyönyörében sok boldogságot találunk, és mert a mi műveltségünket ezen irányban ápoljuk és fejlesztjük, a többi népek civilisációjának niveaujától (kik az efféle badarságokat nem ismerik) annyira elmaradunk, hogy az európai népcsaládokból, – mintha csak valahol Ázsiában lagnánk – egészen kiválunk s míg így ezen erkölcsünk, népünk egyik részét az ázsiai szokások butaságába segítik, a másik részben a fenhéjázás kóróságát növelik nagyra; a dolognak pedig az adja meg a csípősséget, hogy az aristocratia kiváltságaihoz tartozó eme címekkel, mint ama bizonyos szajkó a páva tollakkal, nagyságos democrata urak is szeretnek ékeskedni, mihelyest mód van hozzá, sőt még a tudomány emberei, tanárok stb. sem átalják az efféle czifrálkodásban való tetszélgeést, rég elfelejtván azt az életre való „ignatos fallit notis est derisui” féle leczkét, hát usurpálnak, mert a mi a királyi tanácsost, a rector magnificust megillettehi az a tanárra nézve már usurpációvá válik és ez az usurpáció, magyarul bitorlás, oly nagy mérveket öltött boldog Magyarországon, hogy a kukoricza-csősz, ha kaput-rokkba öltözve czifra kocsiba ül. egyszeribe nagyságos úrrá változik át, a „qualificatio” tehát kocsi és a ló, a kocsi tartalma lehet kukoricza csősz, kutya-peczér, országos gaz . . . vagy a mi tetszik, az mind mellékes dolog.

„M i d ő n az érdem, az erkölcsi előny
e n n y i r e k i v a n f o r g a t v a s a r k á b ó l
s a k ü l s z í n m i n d e n b e c s t e l e n s é g e t
t a k a r, s ő t m é g d i c s ő i t i s, a k k o r a m i

a n y a g i e r k ö l c s i p u s z t u l á s u n k o k a i
után más helyeken kell kutatnunk
nem a z s i d ó k o r c s m á r o s b ű n e i b e n .

Hanem a gyűlölködés indulata, hanem az igazság szeretete szól belőlünk, akkor nagyon sok vitás kérdést minden ízetlenkedő czívódás és émelyítő kakaskodás nélkül békés utón egyenlíthetnénk ki.

Keressük fel hibáinkat, lássuk meg azokat is, melyeket szemünkre lobbantanak, ne vádoljunk elhirtelenkedve bűnnel mást, mielőtt bajaink valódi okait felismernénk, hibáinkat felismervén javítsuk is meg azokat.

A nevelés, oktatás hiányát látó nép, mindenben kárát vallja tudatlanságának az értelmesebb mellett, népünk jó nagy részének tudatlansága áll a zsidó ember gyakorlati életösmeretével szemben, ez pedig tán csak nem zsidó rosszóság? Saját értelmi korlátoltságunknak adnánk kifejezést, ha az élet gyakorlatában jártasabbat értelmi előnyeiért gyűlölni, vagy üldözni tudnánk a helyett, hogy a hasznos ismeretek elsajátítására törekednénk; hol az erőszak kezdődik, ott a jogérzet szava eláll.

Milyen vallási elvekkel egyeztethető meg az a sajtóságos nevelési methodus, midőn egy gyermekhad magának s nálánál okosabbaknak mulatságot óhajtván szerezni, neki esik zsidó polgártársainknak és csúfondáros énekekben gúnyolódik a nagyoknak nem csekély lelki ölömére. Honnan merítik a nagyok, szülők, tanítók és mások nevelési elveiket, ha gyermekeik ilyenén pajzánkodó, gyűlölséget szító viselkedéseiket nemcsak megengedik, elnézik, de azokon még gyönyörködni is tudnak, hiszen a keresztény vallás nevelési elve azt mondja „szeresd felebarátodat mint önmagadat.”

Hát ez bizony szomorú nevelés, ha a fogékony gyermekkeblekben ideje korán a gyűlölködés magvát engedjük kicsirázni s nagyra nőni s ezzel véljük gyer-

mekeink jövőjét biztos alapokra fektetni, a nemzeti ügyet emelni, a helyett, hogy szorgalomra, iparkodásra, munkára serkentenénk s ezekbe bevezetve gyakorolnánk őket. akkor bizony nem rajtunk múlik, hogy e sarjadék *se* legyen jobb, különb, életre valóbb s értelmesebb munkájában, mint mi vagyunk ma; és sok olyan munkát, melyet a zsidó ember nagy haszonnal végez és utánna nem csak megél, de meg is gazdagszik, mint nyulbőr, lóbor-kereskedés, rongyszerzés stb. mi meg kigúnyolunk, ő, ezen új sarjadék is, rangján alólinak tartson cselekedni, de azután ha a zsidó ember, amaz általa megvetett s kigúnyolt munka után házat, szőlőt s földet vesz s meggazdagodott, mégis ő fog megharagudni, pedig míg ő utcai pajkosságokkal a nagyokat mulattatva, vesztegette az időt, nőtt fel tudatlanságban mint a rossz paraj, addig a zsidó ember és a zug iskola mindent elkövetett, hogy az új sarjadékot az életbe való szükséges ismeretekkel értelmi vagyonnal felszerelje, vagy pedig a zsidó fiúcska már kereste kenyérét, képesítette magát az életre, járt faluról-falura, árult gyűrűt, pántlikát, szedett rongyot s munkája után szerzett vagyont. (NB. Erdő-Bénye.)

A dolgok ilyenén állásánál fogva pedig mi idézi elő a keresztény népesség vagyoni süllyedését, a zsidónépesség rosszasága-e? vagy pedig en hibánk a nevelés gondatlansága, az értelmi hiány a zsidó ember értelmű fölényével szemben. De még vallás erkölcsileg is helytelen, erkölcstelen az a nevelés, mely a vallás felekezetek és népfajok közt gyűlölséget szít és táplál, társadalmi s politikai szempontból pedig éppen káros és veszedelmes oly országban főképp, hol annyi népfaj és vallásfelekezet lakik együtt s egy közös hazát vall.

Látva azt, hogy minden dolgainknál magunk rugdaljuk ki magunk alól a talajt, ne nyúljunk hozzánk

nem illő nemtelen fegyverhez, ne csináljunk mások és zsidó felebarátink, ellenünk szóló értelmi fölénységéből erényeiből bünt, a melyben magunk számára mentséget keresnénk; megrovást érdemlő hibáinkból pedig oly erényeket, a melyekről saját magunk érdekében mielőbb le kellene mondanunk.

Ha erkölcsben megjavulva, értelmes, békés munkával romlásos állapotaink jobbra fordításával segíteni tudunk magunkon, kevesebb okunk lesz zsidó polgártársainkban látni a bajt s velők villongásra kelni, fordítsunk a népnevelésre több gondot, a nép erkölcsi, értelmi emelkedésében, sokféle munkaképességben, ügyességben, szorgalomban, iparkodásban, mértékletes életmódban, takarékoságban s eféle hasonló tulajdonok birtokában kell azon varázserőt keresnünk, melyekkel vagyoni, erkölcsi pusztulásunkat meggátolhatjuk.

Ha körütekintő, az élet körülményeivel számot vető, vallás erkölcsös életet élünk, akkor ha még nagyon sokkal rosszabb volna is az a zsidóember, mint a minőnek ma kikiáltani szeretjük, még se lehetne ártalmára a magyar népnek, a m i n t h o g y a f r a n c z i a , a n g o l , o l a s z v a g y a m e r i k a i n é p n e k n i n c s á r t a l m á r a .

Hát ez mind igaz dolog lehet, feleli a magyar ember, csakhogy moralizálás s erről megint nem akar hallani, mert hát nekünk magyar fajnak az a szép tulajdonunk is meg van, hogy mi Isten ingyen kegyelméből mindnyájan Minervaként tudomány nyal megrakodtan jöttünk erre a szép világra, mi mindent jól tudók vagyunk, azért nincs szükségünk, mint másoknak, tanulásra időt, fáradságot vesztegetni, hanem megmaradunk velünk született tudományunknál s megharagszunk a zsidóra, ha ő jobban boldogul.

Uzsora végett is szoktuk vádolni a zsidót, minden bajainkért reá hárítjuk a felelősséget, azt mondjuk, uszóraskodik, nagy kamatot szed, hát ez nagyon elasztikus dolog. Ösmerek keresztényt, a ki teljesen értéktelen földből mások vagyona s munka értéke után nagy jövedelmet húz s ezek egész éltükön át amannak lekötött rab-szolgái gyanánt neki dolgoznak.

Budapesten egy orsz. zálogház és sok magánzálogház van; a kir. zálogház kölcsönei közvetítő fiókjai által sokkal drágábbak, mint a nagy számú magánzálogházak kölcsönei, pedig ezeket zsidó emberek tartják, míg amaz országos.

Átalában az egész uszorakérdés nagyon relatív dolog; a kinek pénzre van szüksége, kölcsön kér, ha keresztény ember megy zsidóhoz kölcsönért s nagy kamatot ígér, csak hogy kaphasson pénzt, mi bűne van abban a zsidónak, ha ő az ígért nagy kamatot elfogadja; mikor pedig fizetésre kerül a sor s fizetés helyett megint csak kér – prolongátiót – s nem fizet; a zsidó ember pedig ismét elfogadja az ajánlatot, midőn végre még is csak fizetni kellene s nem bír, hát teli lármázza a világot, hogy a zsidó uszorája teszi tönkre. Hát a zsidóember erőszakolta-e fel pénzét avagy pedig ő ment kérni kölcsönt? Hát ez az eljárás sem nem loyális, sem nem igazságos. A többi a boldogító váltótörvény munkája.

A pénz értékáru, csere cikk, s mindenki úgy veszi meg, a hogy tudja, a hogy bírja vagy általán a hogy kapható; ha nem kapható olcsóbbért, mint az eladóra járó nagy haszonért s így is elfogadjuk, hát ennek okán még is valami egészségtelen közgazdasági viszonyokban keresendő inkább, mint a zsidó bűnében, s hát ekkor eme közgazdasági egészségtelen állapotokon kell javítanunk s nem a zsidót kiáltani ki bűnbaknak.

A ki nagy kamatot ígér s nem számít vagy rosszul

számít, azért csak nem felelhet a jól számító kölcsönadó; a ki pedig tudva olyat ígér, a mire nem képes, az tudva csal és hogy nem a zsidót csalja meg, hanem maga-magát az tán csak még se lehet a zsidó bűne.

Azután miért akarunk mi abból az uzsorából erőnek erejével zsidó ellenes tőkét kovácsolni, mikor az tulajdonkép egy nagy jogi absurdum: a gyógyszerész, a ki 1 kr. értékű tárgyat 1 frtért ad el vagy más efféle cikket 100-200 percent haszonnal adunk tovább, vagy ha 10 frt követelésnél 200 frt a perköltség, ha 4000 frt érő birtokot 1 krért lehet megvenni, ha mi az árvapénzeket nagy összegben 30 ezer 40 ezer fitokban kivesszük, törvényes kamatot fizetve, mi pedig 20% vagy drágábbért kölcsönözzük apróbb részletekben szegényebb embereknek, ez mind nem uzsora, mert mi tesszük, de ha zsidóember 15⁰/₁₀₀ vesz, az már uzsora. Hát az mind olyan erőnek erejével kákán csomó keresés, a mit ép a magunk érdekében nagyon kárt cselekednünk.

Valamennyi pénzintézet e szerint mind uzsorából él és táplálkozik, gazdagszik, mert csak drága kölcsönt nyújt.

Ha a földbirtoknak, iparnak nem tudunk olcsó kölcsönt nyújtani s ez uzsorára szorul s a vidéki takarékpénztáraknak is fizeti a nagy kamatot, ez már oly közgazdászati baj, melynek okai társadalmi, törvényhozási, stb. egészségtelen viszonyokban keresendő s melyeket rég gyógyítanunk kell vala.

Magunknak pedig az adósság csinálásnál több gonddal kell eljárunk; a hivatalnok, a kinek biztos fizetését se jégeső el nem veri, se aszály le nem pörzsöli, se víz el nem önti, ne szoruljon adósság csinálásra, ne üzzön luxust, fényt, ne iparkodjék egymást túllicitálni fényben, pompában, hanem tanuljon takarékoságot, ha mástól nem, a zsidótól s ossza be biztos jöve-

delmét úgy, hogy az még véletlen családi catastrofák: betegségek, halálesetek által se zavartassék meg, élet módban, lakásban, ruházatban stb. ne terjeszkedjék tovább, mint meddig a takarója ér, s emlékezzék vissza az ökor és békáról szóló tanulságos mesére: „inops potentem dum vult imitari perit,” ha pedig nem tud tanult, értelmes ember létére takarékos lenni, akkor nincs joga az uzsora ellen panaszkodni, mert ha adósságba a fizetését veszik el, az csak az ő maga bűne és nem másé.

A földbirtokosság is ha kölcsönre szorul, ez csak befektetési kölcsön lehet, házi szükségnek nem szabad ott előállani, hol minden élelmiszer kikerül a gazdaságból, különben pedig itt is kerülni kell mindenféle luxust, a kiadásoknak nem szabad a jövedelmet túlhágni, ezt pedig okos számítással, takarékossgal meg lehet tenni s akkor nem lesz szükség uzsora-kölcsönhöz nyúlni; gyermeknevelési költségekre se lehet appellálni, mert ha nem telik cifra nevelésre, hát gyárosra, iparosra is van az országnak szüksége, értelmes termelő erőkre, posztó-, vászon stb. gyárosokra, még pedig nagyobb szüksége van a hazának ilyen m u n k a e r ő k r e, mint a N a g y s á g o s c z í m e k után k a p k o d ó l é h á s k o d ó k n a g y s e r e g é r e .

Átalában az olyan nép, mely életrevalóságában egy más, bár kisebb népfajtól túlszárnyaltatik, se politikai, se társadalmi agitációk s a kedélyek egymás elleni izgatásából nem várhat magára nézve javulást, stb. ha önmagában saját megfeszített tevékenységében nem talál biztosítékot arra nézve, hogy helyzetét megjavíthassa, mind erkölcsi, mind anyagi tekintetben annyival sülyed alább, minél inkább túlhaladja t e v é k e n y s é g , erély, i p a r k o d á s , m é r t é k l e t e s s é g s t a k a r é k o s s á g dolgában polgártársainak azon része, melyben ő bajainak okait véli feltalálhatni.

A mit tehát az uzsorából eredő bajainkra nézve mondhatnánk, mint a főbbiekből kitetszik, ezeknél is inkább saját hibáinkban keressük az okokat s ezeken igyekezzünk javítani a helyett, hogy a zsidó uzsorás bűnével szeretünk takaródní.

V.

Csodálatos észjárással az iránt is panasz-vádakkal illetjük zsidó felebarátinkat, hogy minden kereskedést ok tartanak kezökben.

Hát ki tehet arról, ha mi a n y ú l b ó' r, l ó, b i r k a egyáltalában nyersbőr kereskedésben a rongy-szedésben s több eféle közgazdászati munkában, a melyet az izraelita nagy haszonnal üz, megvetendő dolgot látunk s mint valami római patritius: „Sordidi putantur etiam qui mercantur” ezeket a közgazdászati foglalkozásokat nemcsak megvetjük, sőt még ki is gúnyoljuk, hát az ő bűne az, hogy ezen általunk megvetett munka után vagyonna tett szert; földbirtokot szerzett s midőn mi ezt kisebbités meggyalázáskép szoktuk emlegetni, t. i. rongy-szedőből lett földesúr, nem vesszük észre, hogy ezzel csak dicsérőleg szólunk felőle, mert míg ő küzdött a létért s e küzdelmében győzött, nekünk, kik nagy büszkén családfáink ágazatába kapaszkodva – rangon aluli dologhoz nem nyúltunk – az ékes családfából csak koldusbot maradt kezünkben.

Ha tudnánk, hogy az a szegény furulyás-gyűrűs zsidó, a ki naphosszant faluról-falura jár-kei, naponta 3-4 frt haszonnal dolgozik, könnyű lenne megértenünk, hogy szorgalma, takarékosága mellett fiára már vagyont hagy, míg mi otthon világot fumigálva a kényelem párnáin nyugodva vagyont költünk el; mert miattunk akár a szeméten rothadna az a n y ú l b ő r, semhogy az el-

készítő munkához való továbbításra haszon mellett is vállalkoznánk, kire vár tehát mindazon sordidum-féle munkának teljesítése, melyet mi méltóságunkon aluli dolognak tartunk végezni, ha nem a szegény Mózes zsidóra?

Ezekből megérthetjük azt is, hogy midőn mi kisebbitőleg, becsmérőleg akarunk zsidó felebarátainkról szólni, vagy ép vádaskodva emlegetjük, hogy minden kereskedés az ő kezükben van, a l e g s z e b b d i c s é r ő o k l e v e l e t á l l í t j u k k i s z á m u k r a , magunknak pedig s z e g é n y s é g i b i z o n y í t v á n y t a d u n k .

Társadalmi állapotaink tanulmányozásánál a munkafoglalkozások egész hosszú láncolata áll előttünk, melyeket más népfajoktól eltanulni s cselekednünk kellene, nem pedig gáncsolni és megvetni, mint mi ezt botorul tesszük.

Idegen bevándorolt pinczerek lettek Budapesten s másutt az országban vendéglősök, szállodabérlők s tulajdonosok, gazdag polgárok.

Mi megtettük azt, hogy eljöttünk hozzájuk magyar szokásként vigadozni, németül conversalni, nem volt hát nekik arra szükségök, hogy ők tanuljanak magyarul; s inig így mi a sok vigasság között erkölcsi értékben, vagyonban alább estünk, addig ők munkájok, ügyességük, takarékos életmódjuk által emelkedtek vagyonban, erkölcsi értékben s a n é m e t e l e m k é p v i s e l e t é b e n .

Ezen idegen jövevények összegyűjték mind a jó méhek azon munkájok gyümölcsét, mely nekünk kínálkozott ugyan, de mi inkább rátapostunk, semhogy hozzá nyúltunk volna (mert a foglalkozások eme nemével nem jár a tekintetes vagy nagyságos cím, de a hivatalok egy-egy zugában kucorgó napszámos diurnistasággal igen;

s minthogy felszedték azt a jó részt is, melyet mi rakoncátlan pazarlással az evangéliumi tékozló fiúként széles jó kedvünkben szétszórtunk, tehát hazafias indulattal nekiök estünk ezen szorgalmas indigenáknak, erényeikben elkezdtünk bünt látni, jött-ment Hausknechtekből lett Spiessbürgereknek gúnyoltuk őket, akik még csak nem is tartják érdemesnek magyarul tanulni, miután előbb mi tanítottuk meg őket arra, hogy Magyarországon semmiféle idegennek nincs szüksége magyarul tudni, mert ím tudunk mindenkivel a maga nyelvén beszélni; így tart és táplálódik az egyet nem értő szellem.

De még újabb időben is a vasúti állomások legmagyarabb nagy városainál Czepléd, Szeged, stb. a vendéglősök egy-kettő kivételével mind idegenek; mert hát magyar embernek ez az életág nem kell, de maga is úgy vallja, hogy az nem neki való, legfeljebb csárdákban, duttyánokban tud drágább s rosszabb bort mérni mint akárki más.

Hát ezen s több eféle sajátosságaink s ezekből eredő bajaink hátramaradásainknak is a zsidó korcsmáros az oka?

Angliában jártom-keltemben egy öreg izraelita vine-marchant-tel hozott össze a sors. kinek alig 14 éves fia nemcsak kiterjedt borüzletét vezette s tartotta fenn agg szüleit, hanem még tovább is képezte magát a gyakorlati tudományokban, sőt arra is maradt ideje, hogy Schach-clubban mint virtuóz sakkista szerezzon magának élvezetet. 14 éves korunkban mi? hisz ekkor még dajkaságra szorulunk, vagy pedig gazdaember fiai létünkre már is a korcsmába járunk virtust tanulni, hogy később itt szerzett szakismereteinkben tüntessük ki vitézségeinket. Valljon hány isteni tiszteletnek szentelt templomnap búcsú múlik el anélkül, hogy véres csatatérré ne változzék át az isten dicsőítésre szentelt templomnap búcsúhely?

Csak legközelebb is Kalocsán Istennek szentelt bucsú napját ocsmány vérengző gyilkossággal fertőztették meg keresztény atyánkfiai, törték, zúzták egymást; egyet a szent nap tiszteletére istennek áldoztak fel, 15-öt verőkbe fűrösztve kaszaboltak le; ezeket cselekszik kereszténytelen keresztények, mert a keresztény vallás erkölcs elvei, a pap erkölcsi oktatásai nem kellenek immár ő nekik, a papot szidalmazták Istent egeket verdeső káromlással illetnek, élnek s gyilkolnak korcsmai kereszténységgel; ha a vallás varázserejét kitépik a nép szívéből (mintha mindnyájan bölcsészek s természet tudósokul születnének az emberek) gonosz dudva burjánzik ott fel.

Népünk keresztényi valláserkölcsei élete anyira romlott a legocsmányabb gyilkosságokkal annyira be van mocskolva, elszenvezve, hogy ennek javítása iránt komolyan gondolkozóba jöhetnénk a midőn látjuk, hogy nap-nap után a legkülönfélébb gyilkosságok, öngyilkosságok, gyilkosságra törekvő duellumok egymást érik, melynél a szereplő hősök mind kereszténytelen keresztényekből, leginkább pedig magyarokból állanak; na hisz nem kell nekünk, hogy más pusztítson bennünket, elpusztítjuk mi magunk is egymást, ellenségeink szemeláttára és véghetetlen nagy öröme, hiszen a legutolsó hajdú, ha legkisebb hatalmat adsz kezébe, olyan pusztító féreggé változik át, mely „saját fáján élődik s pusztít, nem kell éhez zsidó gyilkos; de azért ezek mind nem társadalmi problémák?!

Ugyan hol hallottunk arról, hogy a zsidó ember az ő vallási szent napján egymás vérében fürdött volna meg? mint a mi kereszténytelen keresztényeink megteszik; a zsidó se vallásban se valláson kívül, nem számítható a vérengző népfajok közé; ezt még bibliai tételekkel se szükség bizonyítgatni; duellumra még rendkívüli esetben is alig rá bírható; a mi kereszténytelen keresztény

embereink ha valaki 7 szilvafásnak nevezi őket, ebben ok oly crimen lesae majestatis-féle sértést látnak, melyért vért szomjazó véres bosszút kívannak állani.

Történeti reminiscentiákkal akarni bizonyítgatni a zsidók vallási gyilkolásait pedig éppen veszélyes dolog, mert históriai adatokat feszegetve ép a kereszténységen szenvedélyek kitöréseivel csak magunk ellen bizonyítanánk, akár a kereszténység 1-ső századainak iconoclastáit, akár a bartholoméusi éj vérfürdőjének mocskát, vagy pedig a spanyolországi zsidók-maurok lemészárlásának és kiűzésének rémtetteit vagdosnák keresztény fejünkhöz.

Jobb azért arról az állítólagos zsidó vérengzésekről nagyon de nagyon csendesen hallgatnunk, nehogy a vermet, mint más elhibázott munkákkal, ezzel is magunk ássuk magunknak, mert azokból a zsidó vérengzésekből, a mely ép az ő leggyengébb oldaluk soha de soha társadalmi kérdést nem faraghatunk.

Egy vidéki nagy magyar városban megtelepedett szegény német iparos értelme, szorgalma, s takarékosága árán gyermekeinek nagy vagyont hagyott hátra; midőn ez az indigena gyermekeit egyenkint európai útra küldte, mindegyikének egy ezüst tallért nyomott markába úti költségül, ezek megjárva Európát, a visszahozott ezüsttallér úti-költség mellé, melyet mindenikök apja asztalára tett le, anyagi és értelmi szerzeményével is beszámolt s ma a nagy vagyon örökösei a város megmagyarosodott polgárai, bár minden magyar kulturális dolgok megszerzésénél legelsők, és saját magok érdekében művelik magokat tovább s tanulnak, de mert semminemű nyilvános lakmározásokban részt nem vesznek, vagy esztelen pazarló dőzsölésekre nem adják magokat, a törzs gyökeres régi lakók nagy része még ma is zsugori sváb gúny névvel illeti a takarékos német származású megmagyarosodott polgárokat.

Így szerezzük mi a velünk lakó népek sympathiáit, hogy kigúnyulunk erényt, magasztalnak bűnt, pedig nagyon sok tanulság volna az eféle példánál magunk javára levonható, és ha annyira nem irtóznánk az erkölcsi tanulságoktól s nem gúnyolnánk ezt moralizálásnak, hát azokhoz a gyilkossági keresztény telén keresztényi rémtettekhez, melyekkel napi híreink oly annyira bővelkednek, nem röstelnénk egy kis moral comitivat is csatolni, de mivel nagyon jól tudja mindenki, hogy ez mind izlés ellen van s el se olvasná senki, azért inkább a moralizálást elhagyjuk s egyszerűen registiatjuk a gyilkossági rémtetteket, így tanuljuk azután meg újságok rablógyikossági híreinek tanulmányozása közben, miként kell híres emberré lenni, mint ama bizonyos csizmadialeány, ki csak azért olvasott szorgalmasan rablógyilkossági híreket, hogy ő abból ki abc-zze, miként lehetne ő' belőle is híres ember és csakugyan megtette, hogy ezen az utón vált belőle szomorú nevezetesség!

Tehet az a tizza-eszlári história nagyon piczike história azokhoz a társadalmi kérdésekhez képest, melyeknek megoldásai cselekvésünkre várnak.

Csak ezen kevés ide igtatott társadalom- közgazdászati miniatúr-képek után is meggyőződhetünk arról, hogy akár azért, mert a zsidó s z o l i d a r i t á s t vall, akár mert pénzével spéculai, mert a kereskedelmet kezében tartja, bajainkért nem okolhatjuk őt, midőn önmulasztásainkból eredő jobbléteért panaszos dissonantiákkal árasztjuk el a levegőt, még mi nem méltóztunk olyan munkához nyúlni, mely után ő meggazdagszik.

Ilyetén világnézleti fogalmaink mellett pedig se jogunk, se igazunk nincs társadalom-gazdászati hátrányos ügyeinkért zsidó felebarátinkat gáncsolni s az ő életrevaló ügyességével takargatni saját hiányosságainkból eredő bajainkat.

De nézzük már most, helyes-e? tanácsos, ildomos dolog-e nemzetiségi szempontból, hogy zsidó polgártársainkkal versengésre kelünk és egy egész homályban levő bűnesetből nagy társadalmi kérdést akarunk formálni?

Azt hisszük, van az ellenségéből elég, köröskörül az ország határán kívül, bent az országban szerteszét a magyarság ellen gyűlölet a keblek rejtekében több az elégnél, a politikának tévedéseiből eredő bajok, törvénykezésünk európai híré rosszasága; (20 esztendeig tart egy örökösödési per; Németországban, hol mindenféle pernek egy s egy negyed év alatt be kell fejezve lenni, ha valami dolog menetének hosszúságát akarják jelezni, így kiáltanak fel: „Dauert schon solange, wie in Ungarn ein Process.” mi ott vagyunk, ha követelésünk van valakin, inkább oda ajándékozunk, minthogy 20 esztendeig pöröljünk s három annyit költünk el, mint maga a követelés; egy krért 4000 forint értékű vagyont lehet venni törvényes úton, a népre nehezülő eddig ismeretlen mármár elviselhetlenné váló adóteher, az adók kezelési zűrzavara, ezek körül s egyéb nyilvános dolgoknál sajnosán ismert visszaélések, szédelgések, gyengén szólva, a corruptionnak végtelen láncolata, s így számtalan nyilvános ügynél meglevő, az ország népét egyetemlegesen sújtó bajok ó di u ma mind a magyar elemre s ennek kormányzati rendszerére száll vissza.

Es mindezen s eféle közbajaink mellett még más társadalmi zűrzavarokra is volna szükségünk?

A „divide et impera” axióma szerint akaratlanul is ellenségeink malmára, hajtjuk a vizet, ha még a zsidóságból is, és mondhatni nem „csekély hatalmú ellenséget készülünk teremteni.

Minél szaggatottab valamely nép az ő elemeiben, mentől több egymástól különvált részekre oszlik fel, annál gyengébb az; és viszont minél inkább együvé tartozó, összetartóbb egy-

séges egészet képez valamely ország népessége, annál nagyobb érő kifejtésre képes az bizonyos, az állam érdekében nyilvánuló külczcél meg valósításánál.

Tény, hogy a magyar faj csekély számánál s alacsonyabb fokú reális értékű képességénél fogva is gyenge más nemzetekkel szemben, a ki ezt belátni nem akarná, az önerejének túlbecsülésével ámul és amit.

Tény, hogy a magyar nemzettel egy hazában élő népfajok ha ugyan ez idő szerint magyarelleses érzelmeiknek nyílt vilongásban nem is adnak kifejezést; de a hamu alatt szendergő tűz, hol a temesvári Luminatoriul, hol a brassói Gazeta transilvaneai, hol a t.-szt.-mártoni „Narodnie novony” hasábjain fel-fel villanó sziporkái mindenkit arról győzhetnek meg, hogy ha az ország ezen idegen aspiratiókkal telt kiféle gravitáló elemeinek a magyar elemmel épen nem rokonszenvező tényezői mellé, még a Mózes hitfelekezetű hazafiakat is a magyar nemzetiség érdekeivel ellentétes viszonyba sietünk juttatni, s idétlen ingerkedések sértégek sőt tettleges bántalmazások esetlen kítőréseivel egyenesen a magyarság elleneinek táborába üzni hajtani bátorokdunk, oly bűnös munkát végezünk, melyet még a legveszélyesebb ármánykodás se cselekedhetne gonoszabbul. – Hát nincs-e még a népfajok tusainak szánkban az íze? Avagy máris elfelejtettük az alig 3 évtized előtt egymás ellen böszült népfajok vad szenvedély kítőrések, anyagi, erkölcsi pusztításainak szomorú képeit? Nem sir-e bennünk a lélek még ma is, ha ama kölcsönös pusztítások rémületes képeire csak rá is gondolunk?

És mégis nem okulva a múltak keserű tanulságain, nem iszonyodnánk ma is olyan munkát cselekedni, mely a polgárok közt a békés együttélés megzavarására vezet.

Nem jó nekünk polgártársainkkal összeharagudnunk, a meggyökerezett ellenséges indulatból nagyon keserű mérges gyömolcsök szoktak teremni, olyanok, melyeket még az ellenség kezéből se kellene elfogadnunk, annál inkább veszélyesek pedig azok, lia túllelkesült baráti kezektől származnak.

Vannak tehát és pedig igen is nagy fontosságú, a magyar nemzet életére szőlő társadalmi problémák, de nem a Mózes

hitvallású polgártársak munkás buzgalmában, s a gyakorlati életben tanúsított kiváló ügyességében kell azokat keresnünk; hanem magyar fajunk hiányaiban; rang kórságban szenvedő badarságainkban, a gyakorlati élet sok ágának előttünk ismeretlen voltában, sok munkától idegenkedő vonakodó, sőt azt megvetéssel illető hézagosságban; társadalmi dolgainknál egymást elő nem segítő, sőt egymás ellen törekvő rossz tulajdonainkban; hisz csak az égető kérdésnél is (izraelita barátaink szemére lobbantott, tőlünk idegenkedő, összeférhetlenségi váddal szemben, midőn a világ botrányára, ellenségeink édes gyönyörűségére bíró ügyész összekoczczan s a baráti viszony ellenségeskedésbe csap át) csak arról teszünk tanúbizonyságot, hogy a hiányosságot nem ő bennök, de saját magunkon kell keresnünk. Ön hibáink felismerése már fél javulás s ez társadalmi kérdéseink legfontosbika s a legelső; mert a felismert hibák, hiányok, fogyatkozások elosztatása s megjavítása után már bajaink orvoslási útjára tértünk s ha w gyakorlati élet igényeinek megfelelő több oldalú értelmi ügyességgel magunkat felruházni valánk képesek, ha gondatlanságainkból eredő mulasztásainkat pótoltuk, akkor már talán egyéb társadalmi kérdéseink megoldásához megkívántató tulajdonok birtokába is eljutottunk. Lármával, levegőben való hadonával még egy nemzetnek sem sikerült erőssé, nagyá lenni, csendes, békés, nagy buzgalmú munkával igen. Társadalmi problémáink megoldásához nyújtunk tehát a honnak fiai valamennyien baráti jobbot, román sláv szerb, izraelita, magyar, s mint a béke barátai békében egyesült erővel intézzük el vitás kérdéseink megoldását, nem pedig az b9ri indulatoknak oly sokféle alakban nyilatkozó, egymás elnyomására irányult törekvéseiben.

Szent atyánk a kereszténység feje, a római pápa ő szentsége nyújtá ezen keresztény emberies eljárásra, a leglélekemelőbb példát, midőn a szerencsétlen oroszországi zsidó-üldözöttek mellett emelte fel kenetteljes szavát, kövessük hát mi is szt. atyánk példáját, fogadjuk meg az emberiség megváltójának az isten-embernek fel ü l m u Inatlan lélek tisztasága s igazságából eredő tanítását ki a kételkedőkhöz is így köszöntött be: „Békesség veletek!” Éljen a haza polgárainak egyetértése éljen az emberiség szent békéje!